

Rammeplan for

Praktisk-pedagogisk utdanning

Fastsatt 3. april 2003 av
Utdannings- og forskningsdepartementet

INNHold

Kapittel 1 LÆRERUTDANNING	3
1.1 Formål og egenart	4
1.2 Å være lærer	5
1.3 Å bli lærer	6
1.4 Samfunn, barnehage/skole, lærerutdanning.....	7
1.5 Fra rammeplan til fagplan	9
Kapittel 2 PRAKTISK-PEDAGOGISK UTDANNING	11
2.1 Formål og egenart.....	12
2.3 Målområder	14
2.4 Praksisopplæring	15
2.5 Veiledning og vurdering.....	16
2.6 Fra rammeplan til fagplan	16
FORSKRIFT TIL RAMMEPLAN FOR PRAKTISK-PEDAGOGISK UTDANNING	18

Kapittel 1

LÆRERUTDANNING

1.1 Formål og egenart

Lærerutdanningene skal samlet dekke det behovet samfunnet har for kvalifiserte lærere i alle fag og på alle fagområder innenfor barnehage, skole og voksenopplæring. Etter endt utdanning skal lærerne kunne arbeide for å realisere de målene som er satt for den enkelte virksomheten og for opplæringssystemet som helhet. I *lov om universiteter og høyskoler § 54a* er formålet med lærerutdanning uttrykt slik:

«Lærerutdanning skal gjennom undervisning, forskning og faglig utviklingsarbeid, gi den faglige og pedagogiske kunnskap og praktiske opplæring som er nødvendig for planlegging, gjennomføring og vurdering av undervisning, læring og oppdragelse. Utdanningen skal ta utgangspunkt i ulike forutsetninger hos elever og barnehagebarn og være i samsvar med målene for det opplæringsnivå utdanningen sikter mot.

Utdanningen skal fremme studentenes personlige utvikling og yrkesetiske holdning, utvikle evne til refleksjon, vekke interesse for faglig og pedagogisk utviklingsarbeid som er relevant for arbeid i skole og barnehage, og gi forståelse for sammenhengen mellom læreryrket og opplæringssystemets funksjon i samfunnet.»

Lærerutdanningen er mangfoldig. De ulike lærerutdanningene sikter mot læreroppgaver i bestemte fag eller i bestemte deler av opplæringen. Samtidig har lærerne en overlappende kompetanse slik at skoleeier kan sette sammen et lærerteam ut fra behovene i den enkelte skole. Gjennom profilering av studiet eller videre utdanning kan lærere også utvide sin tilsetningskompetanse.

Førskolelærerutdanning (treårig) kvalifiserer for pedagogisk arbeid i barnehagen og første klassetrinn i grunnskolen. Med ett års relevant videreutdanning kan førskolelærere tilsettes for arbeid på første til fjerde klassetrinn.

Allmennlærerutdanning (fireårig) kvalifiserer for arbeid i grunnskolen og i voksenopplæring i grunnskolefag.

Faglærerutdanning (treårig og fireårig) kvalifiserer for arbeid i fag i grunnskolen, i videregående opplæring, i voksenopplæring og for annet kulturelt arbeid med barn og unge.

Yrkesfaglærerutdanning (treårig) kvalifiserer for arbeid i videregående opplæring, i voksenopplæring og i fag på mellom- og ungdomstrinnet i grunnskolen.

Praktisk-pedagogisk utdanning (ettårig) bygger på studier i fag eller på en yrkesutdanning med praksis og yrkest teori og kvalifiserer for arbeid på mellomtrinnet og ungdomstrinnet i grunnskolen, i videregående opplæring og i voksenopplæring.

Integrert mastergrad (femårig) kvalifiserer for arbeid på mellomtrinnet og ungdomstrinnet i grunnskolen, i videregående opplæring og i voksenopplæring.

Samisk lærerutdanning

Målet for de samiske lærerutdanningene er å sikre samiske områder kvalifisert personale i barnehage og skole. Utdanningene er i hovedtrekk organisert som annen lærerutdanning. Det skal være mulig å ta lærerutdanning med særlig vekt på både nordsamisk, sørsamisk og lulesamisk språk og kultur. Samisk lærerutdanning er lagt til rette også for studenter fra Sverige og Finland. *Samisk allmennlærerutdanning* kvalifiserer for arbeid i norsk og samisk

grunnskole. *Samisk førskolelærerutdanning* kvalifiserer for arbeid med barn i samiske og norske barnehager og i første klasse i grunnskolen.

Lærerutdanning for døve

Målet med lærerutdanningene for døve er å sikre kvalifisert opplæring for døve barn og unge i barnehage og skole, og de omfatter blant annet fagene norsk tegnspråk og norsk for døve. I utdanningene er noen fag og opplegg justert slik at de passer for døve studenter, og slik at de gir didaktisk kunnskap om opplæring for døve. *Allmennlærerutdanning for døve* kvalifiserer for tilsetning som lærer for døve og hørselshemmede barn og unge. *Førskolelærerutdanning for døve* kvalifiserer for arbeid med døve og hørselshemmede barn i barnehagen og det første året i grunnskolen.

1.2 Å være lærer

Ingen enkeltfaktor er mer avgjørende for kvaliteten i barnehage og skole enn læreren. Den kvalifiserte læreren skal ha en allsidig kompetanse.

Utviklingen i samfunnet bygger på at ny kunnskap blir utviklet, og at kjent kunnskap blir omformet. Læreren trenger metoder til å hente inn og oppdatere sin kunnskap hele livet. Lærerstudiet skal gi innsikt i slike metoder og trening i å bruke dem. En solid *faglig kompetanse*, bygd blant annet på vitenskapsfag, kunstoffag og yrkesfag, er grunnlaget for den pedagogiske virksomheten. Samtidig må studiefagene ses i sammenheng med kunnskapsbehovet i skolefagene, yrkesfagene eller fagområdene i barnehagen. Også oppgavene som kulturformidler, veileder, forbilde og inspirator tilsier at læreren trenger solid faglig kompetanse.

Kjernen i den *didaktiske kompetansen* er å kunne legge til rette for at elevene skal lære å lære, slik at de kan utvikle sin personlige dannelse og bidra til fellesskapet på en meningsfylt måte. Det dreier seg også om å kunne analysere forutsetninger og behov hos barn og unge, velge og grunngi læringsinnhold, arbeidsmåter, bruk av læremidler og vurderingsformer og kunne utforme individuelle opplæringsplaner. Skal barn beholde og videreutvikle lærelyst og tro på egen mestring, må læreren ha evne til å inkludere barna, foreldrene / de foresatte og kollegene aktivt i det pedagogiske arbeidet. Det er viktig å ha kunnskap om ulike læringsstrategier og vurdere hvordan disse strategiene kan nyttes i ulike situasjoner. Didaktisk kompetanse er også å kunne planlegge opplæringen innenfor rammene som er satt i lover og forskrifter og i planverket for barnehage og skole.

Læreryrket krever *sosial kompetanse*, det vil si evne til samhandling og kommunikasjon. Læreren skal kunne legge til rette for gode læringsmiljøer gjennom samvær med barn og unge, kunne vise omsorg for den enkelte og være tydelig som leder. For å komme alle barn og unge i møte, gi dem gode opplevelser og stimulere deres lærelyst, er det viktig at læreren samarbeider med foreldre/foresatte, kolleger og andre som har ansvar for barns oppvekstmiljø. Skal elevene etablere nye læringsstrategier, må de møte ei lærergruppe som samarbeider om nyskaping i et teamsamarbeid. Et slikt pedagogisk team vil bare lykkes der den enkelte har toleranse og evne til innlevelse, men også kunnskap om ledelse og konflikthåndtering.

Lærere trenger *endrings- og utviklingskompetanse* når de skal fornye den pedagogiske virksomheten. Da må de være åpne for endring og nytenkning når det gjelder kunnskapsinnhold og læringsformer i fagene og i det pedagogiske synet på opplæring. De må samtidig vite hvordan de kan ta vare på det som er verdifullt. Lærerne må, individuelt og i teamsamarbeid, kunne analysere og vurdere aktivitetsplaner, fagplaner, arbeidsmåter og organisering av opplæringen. De må kunne se barn og unges utvikling, læring og dannelse i

sammenheng med endringer i samfunnet. Det innebærer kreativitet og læringsstrategier som fremmer entreprenørskap, det vil si evne til å ta initiativ til å starte nye aktiviteter eller virksomheter. Læreryrket forutsetter daglig planlegging og oppdatering av kunnskapene.

I all sin virksomhet trenger læreren *yrkesetisk kompetanse*. Det innebærer å kunne se sammenhengen mellom allmenn moral og etikk og de særskilte kravene yrket stiller. Samværet med barn og voksne kan omfatte både informasjonsplikt og taushetsplikt. Ofte møter læreren barn i konflikt og krise, og det kan føre til etiske dilemmaer. Læreren gir makt, og læreren må forvalte denne makten i samsvar med lovverk, erkjente grunnverdier og barns rett til likeverdig behandling. Yrket krever skjønnsomhet og etisk begrunnelse for valg av lærestoff og arbeidsmåter. Etisk kompetanse gir et grunnlaget for lærerens yrkesmessige danning og er nødvendig dersom rollen skal forvaltes med frimodighet, ansvarlighet og ydmykhet.

De fem kompetanseområdene som er nevnt ovenfor, er alle *aspekter ved lærerens mangfoldige yrkeskunnskap*. De er kjernen i lærerens profesjonskunnskap. Disse aspektene blir utfordret i varierende grad i ulike situasjoner. Evnen til å handle under skiftende vilkår gir lærerkompetansen et samlet og personlig uttrykk. Læreren skal kunne reflektere over egen kompetanse, kunne vurdere kvaliteten på opplæringen og kunne stille kompetansen til rådighet for et lærende og handlende kollegialt fellesskap.

1.3 Å bli lærer

Lærerutdanning er *kreven*, fordi studentene skal utvikle mange typer kompetanse og lære på flere arenaer. Lærerstudentene skal i studiet tilegne seg kunnskaper, ferdigheter og holdninger som kan legge grunnlag for personlig vekst og danning og fungere som redskap i yrkesutøvelsen. Studiet må derfor legges opp slik at det fremmer sammenheng i opplæringen og hjelper studentene til å utvikle en helhetlig kompetanse. I en yrkesutdanning skjer læringsarbeidet på tre arenaer:

Praksisfeltet som læringsarena

Den praktiske opplæringen i barnehage, skole og bedrift skal være styrende for en yrkesrettet lærerutdanning. Institusjonene skal tilby lærerstudentene varierte praksiserfaringer, som kan gi en innføring i yrket. Denne praktiske delen av utdanningen må være allsidig, med stigende krav til selvstendighet og ansvar. Studentene skal lære å planlegge, gjennomføre og vurdere opplæring. I møte med barnet eller eleven skal studentene erfare hvor avgjørende et godt sosialt samspill er for vekst og utvikling. Praksisfeltet må også brukes i fagstudiet ved at en bearbeider teoretiske problemstillinger i en praktisk situasjon. Når studentene bearbeider erfaringer fra praksisfeltet, kan de utvikle analytisk ferdighet og evne til å variere arbeidsformer og tilnæringsmåter. At de reflekterer over enkeltsituasjoner som de møter i praksisopplæringen, bidrar til at de utvikler et realistisk syn på læreryrket.

Fagstudiet som læringsarena

Lærerstudentene skal i studiet tilegne seg kunnskaper, ferdigheter og holdninger som kan legge grunnlag for personlig vekst og danning og fungere som redskap i yrkesutøvelsen. Det kan skje på flere måter:

For det første skal studentene skaffe seg grundig innsikt i fagene, både som basis for lærerarbeidet og som del av sin egen dannelsesprosess. Danning innebærer her at studentene utvikler personlig modenhet og selvforståelse, men også at de tilegner seg vitenskapelig

tenkemåte og bruker kunnskap fra ulike fagtradisjoner på en kreativ, konstruktiv og kritisk måte.

For det andre må fagkunnskapen relateres til arbeid med fagene i ulike opplærings situasjoner. Det skjer i det fagdidaktiske studiearbeidet i hvert enkelt fag og på tvers av fag. Studentene må skaffe seg erfaring med temabasert, tverrfaglig og flerfaglig læringsarbeid, slik at de kan stimulere elevene til varierte læringsstrategier. De skal kunne legge til rette for gode læringsmiljøer i barnegrupper, i klasserom og verksteder og i uteaktiviteter. De må få oppleve hva som skal til for å skape et stimulerende læringsmiljø, tilpasset barn i ulike aldersgrupper og med ulike forutsetninger.

For det tredje må studentene bli kjent med vilkår og rammer for opplæringen. Det krever at de blir kjent med barn og unges læretrang og skaperglede. Studentene må kjenne til og kunne ta i bruk ulike pedagogiske perspektiver og læringsstrategier. De må lære hvordan de kan legge opp et aktivt og positivt samarbeid med hjemmet og med lokalsamfunnet. De skal tilegne seg innsikt i skole- og barnehagehistorie, i utdanningssystemets oppgaver og virkemåte og i viktige prinsipper for organisering og ledelse.

Samhandling, utforskning og refleksjon som læringsarena

De institusjonene som har ansvar for lærerutdanning, må samarbeide med praksisinstitusjonene om å utvikle en helhetlig lærerkompetanse. Studentene skal kunne analysere teorier, erfaringer og innsikter på tvers av fag og læringsarenaer. De må få drøfte praksiserfaringer og aktuelle problemstillinger fra fagstudiet med representanter for teorifagene og for praksisfeltet. Studiet skal på denne måten oppmuntre til studentaktive læringsformer og framstå som et *pedagogisk læringsverksted*. Slik kan studiet legge grunnen for aktiv deltakelse i faglig teamsamarbeid i barnehage og skole.

Forsknings- og utviklingsarbeid er spesielt godt egnet til å identifisere og vurdere ulike tilnæringsmåter og til å forstå hvordan praktisk-pedagogiske utfordringer kan håndteres. Når forskere i lærerutdanningen arbeider med faglige prosjekter i praksisfeltet, vil de bruke problemstillinger og utvikle kunnskap som er gyldig for barnehagen, skolen og yrkeslivet, men også for lærerutdanningen. Praksisnær forskning og forskning på dagens skole og barnehage kan gjøre utdanningen relevant og stimulerende, og studentdeltakelse i slike prosjekter kan stimulere evnen og viljen til fornyelse.

Læring og utvikling skjer gjennom hele utdanningen, men det er først når studentene bearbeider erfaringer på tvers av fag og læringsarenaer, at kompetanseområdene blir sett i forhold til hverandre og kan danne en helhet. Slik kan den enkelte student legge grunnlaget for yrkeskunnskap og for handlekraft som lærer.

1.4 Samfunn, barnehage/skole, lærerutdanning

Skal lærerutdanningen være *relevant*, må den forberede studentene på de kravene og forventningene samfunnet stiller til barnehagen og skolen. Samfunnet endrer seg, og dermed endres også vilkårene for opplæring. Det blir stilt krav til at barnehagen og skolen tar opp i seg og bearbeider tendenser og strømninger i samfunnet. Utfordringene for vår tids lærerutdanning er knyttet til blant annet disse utviklingstrekkene:

Norge står i stigende grad fram som en del av et *globalt samfunn*. Det gir glede og nytte gjennom et større mangfold av kunnskaper, livssyn, livsstil, språk og kunstneriske uttrykk. Barn fra språklige minoriteter utgjør et økende innslag i opplærings systemet, samtidig som behovene og interessene til urfolk og nasjonale minoriteter har fått økt oppmerksomhet. Læreren må ha kunnskap om situasjonen for to- og flerspråklige elever, om møtet mellom

kulturer mer allment, og han eller hun må selv kunne samarbeide med foreldre/foresatte fra ulike kulturer. Studentene må bli kjent med urfolks historie, kultur og institusjoner. I vårt land gjelder dette særlig nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk språk, kultur og samfunn. Lærerutdanningen bør på sin side rekruttere og inkludere stadig flere minoritetspråklige studenter og ta vare på kompetansen disse studentene kan tilføre barnehagen og skolen.

Mange unge reiser mye. Flere tar deler av utdanningen i et annet land. Det innebærer at det stilles stadig høyere krav til fremmedspråklig ferdighet og til kunnskap om andre land og kulturer. Institusjonene som gir lærerutdanning, skal se til at *det internasjonale perspektivet* blir integrert i alle fag og studieenheter. De må være åpne for impulser fra lærerutdanninger i andre land, gi flere studietilbud på engelsk og legge til rette for studentutveksling. Samtidig må de bli kjent med sin egen kultur gjennom sammenliknende analyser, blant annet av opplæringssystemet. De må også kjenne til de internasjonale menneskerettigheter og barns rettigheter som gjelder på tvers av landegrensene.

Medieindustrien og informasjons- og kommunikasjonsteknologi med verdensomspennende rekkevidde preger samfunnet i stigende grad og fører med seg nye former for læring. Barn og unge er ofte de første til å ta ny teknologi i bruk. Det er en utfordring for lærere som ikke selv er fortrolige med den nye teknologien. Lærerstudentene skal kunne bruke teknologien til læring og kommunikasjon, men de skal også kunne reflektere kritisk omkring bruken av den.

Kunstneriske yringsformer er en viktig del av hverdagen. Framveksten av musikk- og kulturskoler har bidratt til at langt flere barn og unge har hatt mulighet til å utfolde seg innenfor ulike kunstarter. I tillegg er det frivillige forenings- og kulturlivet en berikelse for oppvekstmiljøet. I barnehagen, skolen og skolefritidsordningen skal skapende virksomhet, opplevelser og kreative uttrykksformer være en vesentlig del. Et nært samarbeid med musikk- og kulturskoler og annet kulturliv i nærmiljøet vil berike barnehagen og skolens virksomhet.

Forbrukersamfunnet slår stadig kraftigere inn i hverdagen til barn og unge. Det utgjør en sterk verdipåvirkning. Barnehagen og skolen må kunne møte denne påvirkningen med alternative kunnskaper og verdier. På dette området må lærere samarbeide nært med foreldre/foresatte. Lærerutdanningen skal på sin side forberede studentene på denne oppgaven. Gjennom kritisk drøfting av forbrukersamfunnet skal studentene lære hvordan de kan presentere elevene for alternative perspektiver, holdninger og verdier.

Et samfunn der sterkere *konkurranse* også preger barnehage og skole, kan stimulere til ekstra innsats og gode lærings sirkler, men kan også gi grobunn for mismot og vegring mot å lære. Det er en utfordring for lærere å hjelpe dem som ikke deltar aktivt. Læringsmiljøet må legges til rette slik at det inkluderer barn og unge med ulike forutsetninger, også de som har behov for spesialundervisning. Alle skal få oppleve at det nytter å arbeide, og at de kan lykkes. Tilpasset opplæring skal være en del av alle fag i lærerutdanningen.

De fleste barn og unge opplever en trygg oppvekst, men noen barn har en utrygg tilværelse, preget av *omsorgssvikt*. Det kan prege læringsfellesskapet og undergrave motivasjonen. Slike problemer kan læreren bearbeide sammen med andre som har ansvar for oppvekstmiljøet til barna. Lærerutdanningen må forberede studentene på disse utfordringene og også gi dem opplæring i å løse konflikter og å forebygge og bekjempe mobbing, vold og rasisme. Utdanningen må hjelpe studentene til å takle situasjoner der barn og unge opplever dødsfall, krig, seksuelle overgrep eller andre kriser som krever særskilt omsorg og tiltak fra lærerens side.

Opplæringen i barnehage og skole har som forutsetning at barna skal vokse opp i et langt mer *likestilt samfunn* enn det tidligere generasjoner gjorde. Det er et mål for opplæringen at begge kjønn skal kunne utfolde seg på egne premisser. Kunnskap om forskjellene mellom gutter og jenter er viktig i lærerutdanningen. Trykket fra en global kultur- og medieindustri,

som ofte er stereotyp i uttrykk og innhold, påvirker barn og unge. Lærerstudentene må ha innsikt i hvordan dette preger kjønns sosialiseringen, og de må kunne trekke konsekvenser av denne påvirkningen i den pedagogiske planleggingen og det metodiske opplegget.

Endringene i nærings- og arbeidslivet stiller store krav til fleksibilitet og endringsvilje, til personlig initiativ og skaperkraft, til å kunne sette visjoner og planer ut i handling. Både barnehage og skole må åpne seg mot lokalt arbeids- og næringsliv. Barn og unge må få kunnskap om ulike yrkesgrupper. Praktisk entreprenørskap er et læringsmål som skolen legger stadig mer vekt på. Dette skal bidra til å utvikle personlige egenskaper som kreativitet og evne til initiativ, og gi kunnskaper som er nyttige for senere arbeidsliv. Kunnskap om å starte egen virksomhet bør inkluderes i en slik opplæring for de eldste elevene.

De tilsatte i lærerutdanningen har derfor et ansvar for å utvikle sin kompetanse om nærings- og arbeidslivet. De må også utvikle læringsstrategier som stimulerer til pedagogisk bruk av entreprenørskap hos framtidens lærere.

Det er et dypt forankret prinsipp i norsk barnehage og skole at barn har rett på *likeverdig opplæring*, uansett bakgrunn, evner og kjønn. Det er en verdi som er spesielt relevant i et flerkulturelt samfunn. Dette prinsippet må få et særskilt uttrykk i lærerutdanningen ved at en legger vekt på rettferdighet, likeverd og tilpasset opplæring.

1.5 Fra rammeplan til fagplan

Lov om universiteter og høyskoler § 46-2 slår fast at departementet kan fastsette nasjonale rammeplaner for enkelte utdanninger. Lov og rammeplaner utgjør et forpliktende grunnlag for institusjonene som gir lærerutdanning, for de tilsatte, studentene og representantene for praksisopplæringen. Med utgangspunkt i rammeplanene utvikler institusjonene fagplaner for obligatoriske og valgfrie studieenheter. Planene skal tolke og presisere mål og fastsette innhold, studielitteratur, arbeidsmåter og vurderingsordninger for hvert fag. De skal også vise helheten i studiet.

Kapittel 2

PRAKTISK-PEDAGOGISK UTDANNING

2.1 Formål og egenart

Praktisk-pedagogisk utdanning (PPU) skal kvalifisere for arbeid i grunnskole, videregående opplæring og voksenopplæring og fremme studentenes personlige danning. PPU-studiet bygger på fullførte fag- eller yrkesstudier og yrkespraksis, men kan også legges parallelt med studier i fag.

Etter endt utdanning skal studentene kunne arbeide med elevgrupper som dekker et stort aldersspenn og et vidt spekter av evner, interesser, sosial og kulturell bakgrunn. Dette gjør at de som lærere må ha innsikt i elevenes oppvekstmiljø og livssituasjon og kunne tilpasse opplæringen til den enkelte elev. De må kunne samarbeide med foreldre/foresatte, bedrifter, etater, foreninger og andre som kan bidra til et godt og allsidig lærings- og oppvekstmiljø. Studiet retter seg særlig mot arbeid med de eldste elevene i grunnskolen og elevene i videregående opplæring.

Det praktisk-pedagogiske studiet skal være yrkesrettet, praksisbasert og tilpasset den faglige eller yrkesfaglige bakgrunnen hos den enkelte student. Dette kan en best oppnå gjennom nært, tverrfaglig lærer- og studentsamarbeid. Praksisbaserte og yrkesrelevante arbeidsoppgaver og tett oppfølging av studentene vil bidra til å fremme prinsippene om yrkesretting, helhet og sammenheng.

Gjennom studiet skal studentene utvikle

- *faglig kompetanse* som de kan bygge på og videreutvikle i sitt arbeid som lærer. De skal kunne reflektere over sammenhenger mellom vitenskapsfag og yrkesfag/skolefag, og over fagenes utforming og betydning i samfunnet.
- *didaktisk kompetanse*, slik at de kan planlegge, begrunne, gjennomføre og vurdere elevtilpasset opplæring i samsvar med aktuelle læreplaner og lovverk. Didaktisk kompetanse inkluderer forståelse for og evne til å utvikle elevenes læringsstrategier og skape konstruktive og inkluderende læringsmiljø.
- *sosial kompetanse*, slik at de kan samarbeide med elever og møte dem ut fra deres individuelle og kulturelle forutsetninger og utvikle deres medansvar i undervisnings- og læringsarbeidet. Sosial kompetanse er også en forutsetning for å kunne samarbeide med kolleger, ledelse, foreldre/foresatte og skolens lokalmiljø.
- *endrings- og utviklingskompetanse*, som gjør at de kan ta hensyn til at innholdet, organiseringen og læringsformene i skole og arbeidsliv er i stadig endring. Denne kompetansen viser de bl.a. gjennom å delta kritisk og konstruktivt i utviklingen av lokale læreplaner. Kjennskap til og gjennomføring av forsknings- og utviklingsarbeid er nødvendig dersom de skal kunne videreutvikle sin lærerrolle også etter fullført studium.
- *yrkesetisk kompetanse*, som er i samsvar med de grunnverdier opplæringen i skole og arbeidsliv bygger på. Yrkesetisk bevissthet skal ligge til grunn for alle sider av lærerarbeidet: i klassen/verkstedet, i skolen/bedriften, i lokalsamfunn og andre samfunnsarenaer.

2.2 Oppbygning og organisering

Praktisk- pedagogisk utdanning har et omfang på 60 studiepoeng og består av

pedagogikk	30 studiepoeng
fag- eller yrkesdidaktikk	30 studiepoeng

Praksisopplæring er integrert i studieenheter og tilsvarer 12-14 arbeidsuker.

Studenter som har utdanning i allmenne fag som opptaksgrunnlag, skal ha enten fagdidaktikk i to fag, hvert på 15 studiepoeng, eller i ett fag på 30 studiepoeng. Studenter som har yrkesfaglig utdanning som opptaksgrunnlag, skal ha 30 studiepoeng yrkesdidaktikk.

Praktisk-pedagogisk utdanning kan gis enten som påbygging etter avsluttet studium i fag/yrke eller samordnet med fag-/yrkesstudiet. Utdanningen må ikke stykkes opp slik at den kommer i konflikt med målet om en bred kompetanseutvikling og om helhet og sammenheng i opplæringen.

Studiet kan inngå i et femårig integrert løp fram mot en mastergrad der både fagstudiet og det praktisk-pedagogiske studiet er rettet mot et framtidig yrke som lærer. Det kan gjøres ved at elementer fra det praktisk-pedagogiske studiet blir lagt parallelt med, eller integrert i, fagstudier.

Opptak

Praktisk-pedagogisk utdanning bygger på en av følgende typer utdanningsbakgrunn:

- fullført allmennfaglig universitets- eller høyskoleutdanning av minimum tre års omfang. Den enkelte institusjon fastsetter krav til fordypning i enkeltfag.
- fullført tre-årig profesjonsrettet universitets- eller høyskoleutdanning og minimum to års yrkespraksis
- fag-/svennebrev eller annen fullført treårig yrkesutdanning på videregående nivå, generell studiekompetanse, yrkesteoretisk utdanning og minimum to års yrkespraksis.

Utdanningsinstitusjonen vurderer eventuelle søknader på grunnlag av realkompetanse. På integrerte studier som omfatter både fag og PPU, vil opptaksgrunnlaget være det som gjelder for opptak til fagstudiet.

Internasjonalisering

Institusjonene skal legge til rette for at studentene i de enkelte delene av utdanninga får et internasjonalt perspektiv på studiefag og lærerarbeid. Dersom studentene tar en del av PPU-studiet i utlandet, må det være i samsvar med institusjonens vilkår for godkjenning av studiet.

2.3 Målområder

Arbeidet med målområdene skal sikre et vekselspill mellom teoretisk kunnskap, praksiserfaring og didaktisk refleksjon.

Læreren og eleven/lærlingen

Målområdet omfatter den daglige opplæringen i klasserom og verksted. Kjerneoppgavene er planlegging, tilrettelegging, gjennomføring og vurdering av læringsmiljø og elevens læring. Den didaktiske kompetansen som har sitt tyngdepunkt i dette målområdet, inkluderer evnen til å analysere egne erfaringer og videreutvikle opplæringen i samspill med elever/lærlinger, kolleger og andre.

Studentene skal

- kunne kartlegge og vurdere elevens/lærlingens utviklingsnivå, kompetanse, interesser, læringsstrategier og andre læreforutsetninger som grunnlag for individuelt tilpasset opplæring
- kunne gjøre rede for, vurdere og anvende læreplaner, lovverk og andre styringsdokumenter og det verdigrunnlaget og kunnskaps- og læringssynet disse bygger på
- kunne velge, vurdere og videreutvikle innholdet i opplæringen ut fra samfunnets og arbeidslivets kompetansebehov, gjeldende læreplaner, fag- og yrkesdidaktiske prinsipper og forutsetningene til den enkelte elev
- være i stand til å bruke og begrunne varierte arbeids- og vurderingsformer som fremmer differensiering og elevaktivitet, og ha tilegnet seg veiledningskompetanse
- kunne samarbeide med elever/lærlinger, kolleger og andre i planlegging, gjennomføring og vurdering av opplæringen
- kunne gi støtte og omsorg til barn og unge i krise
- kunne bidra til å utvikle et godt læringsmiljø og gode læringsstrategier og kunne forebygge og bearbeide konflikter og mobbing
- ha et bevisst forhold til sin funksjon og sitt ansvar som forbilde og rollemodell
- være en tydelig leder av et demokratisk læringsfellesskap og kunne utøve klassestyrer- og teamlederfunksjonen
- kunne ta initiativ til og gjennomføre utviklingsarbeid og kunne nyttiggjøre seg resultater fra faglig, fag-/yrkesdidaktisk og pedagogisk forsknings- og utviklingsarbeid

Læreren og organisasjonen

Målområdet omfatter organisasjons-, ledelses- og samarbeidsoppgaver som ligger utenom den daglige opplæringen, men som legger viktige rammer for denne. Dette krever forståelse for skolens/virksomhetens mål og egenart som læringsarena og arbeidsplass. Utdanningen skal også fremme evne og vilje til å videreutvikle organiserings- og ledelsesformene og den kulturen som ligger til grunn for disse.

Studentene skal

- kunne forstå skolens, og eventuelt bedriftens særtrekk som organisasjon generelt og i forhold til eget yrke spesielt
- være i stand til å forstå, vurdere og utvikle samspillet mellom hensiktsmessige organiseringsformer og gode læringsstrategier

- kunne vurdere og bidra aktivt til videre utvikling av det fysiske og sosiale arbeids- og læringsmiljøet i skolen/virksomheten
- være bevisst eget og kollegers fag-, kunnskaps- og læringssyn og forholdet mellom pedagogisk grunnsyn, opplæringsens mål og skolens/virksomhetens praksis

Læreren og samfunnet

Målområdet omhandler samspillet mellom samfunnsutviklingen, opplæringsens verdigrunnlag, faget/yrket og pedagogisk praksis. Læreren må kunne begrunne og utvikle sin faglige og fag-/yrkesdidaktiske forståelse og pedagogiske praksis ut fra et samfunnsperspektiv.

Studentene skal

- ha innsikt i og bevissthet om skolens historiske, aktuelle og framtidige rolle som samfunnsinstitusjon og kulturbærer
- være seg bevisst hvordan samfunnsutviklingen preger og preges av barne- og ungdomskulturen og barn og unges opplærings- og oppvekstssituasjon
- ha innsikt i miljøkonsekvensene av fag-/yrkesutøvelsen og motivere for endringer som kan bidra til en økologisk og bærekraftig utvikling
- kunne analysere og ta hensyn til kompetansebehov i det lokale og nasjonale samfunn og arbeidsliv og forstå opplæringsbehovet hos barn og unge med ulik kulturell bakgrunn
- forstå skolens plass i lokalsamfunnet, kunne bruke lokalsamfunnet som læringsarena og samarbeide med andre institusjoner og personer for å realisere et variert og tilpasset opplæringstilbud
- kunne analysere sitt fag/yrkes plass og betydning i samfunnet og i det norske opplæringssystemet, og kunne videreutvikle faget/yrket, egen lærerprofesjonalitet og virksomhet
- kunne legge til rette kontakt med yrkes- og næringsliv og stimulere elever til personlig initiativ og entreprenørskap

2.4 Praksisopplæring

I et yrkesrettet studium vil praksisopplæringen ha en særstilling. Arbeids- og vurderingsformene i alle deler av studiet må derfor bygge på og integrere praksis og praksiserfaringer. Som det framgår av målområdene, har studiet en vid oppfatning av læreryrket. Det er derfor viktig at studentenes praksis så langt som mulig siktes inn mot alle tre målområdene.

Praksisopplæringen skal omfatte arbeidsinnsats tilsvarende 12-14 uker, være veiledet og foregå i en autentiske yrkessituasjon med elever. Praksis kan gjennomføres både individuelt og i par/grupper. Par- og gruppepraksis kan bidra til å utvikle studentenes sosiale kompetanse og gi grunnlag for faglig og tverrfaglig samarbeid. Tid til individuell undervisning skal omfatte minst 8 undervisningstimer pr. uke. Det er en fordel at studentene får erfaring fra både grunnskole og videregående opplæring. Praksisdelen av studiet skal knyttes til fag som studentene har undervisningskompetanse i. Etter hver praksisperiode skal studenten ha en vurdering med karakteruttrykket bestått/ikke bestått.

2.5 Veiledning og vurdering

Veilednings- og vurderingsordningene skal ivareta de overordnede målene for studiet. Tekster og annen dokumentasjon som inngår i den formelle og uformelle vurderingen skal ha en sentral plass i undervisning, veiledning og læring gjennom hele studiet. Dette stiller krav til utstrakt studentmedvirkning og samarbeid.

Oppgaver og dokumentasjonsformer skal knytte sammen de ulike delene av studiet. Selv om studentene skal ha avsluttende vurdering i fag/yrkesdidaktikk, pedagogikk og praksis, kan det legges til rette for integrerte oppgave- og eksamensformer. Dette gjelder også i integrerte studieløp.

Vurderingen bør inkludere oppgaver og tekster som viser studentenes utvikling gjennom studiet og angi utviklingsmål som grunnlag for videre læring, veiledning og oppfølging i starten av læreryrket. For å sikre bredde, studenttilpasning og eksemplarisk læring bør det legges til rette for varierte dokumentasjonsformer. Utdanningsinstitusjonen har ansvar for å utvikle vurderingsordningen og gjennomføre vurderingen, men vurderingen av studentenes praksis skal skje i samarbeid med praksisinstitusjonene.

Både den formelle og den uformelle vurderingen skal sikre at studenten gjennom studiet får oppfølging og veiledning med utgangspunkt i mål for studiet.

2.6 Fra rammeplan til fagplan

Den enkelte institusjon har ansvar for å utvikle studietilbud som er i samsvar med rammeplanens mål og studentenes behov og interesser. Det skal utarbeides en plan for PPU-studiet ved den enkelte institusjon. Planen skal inneholde plan(er) for praksis, pedagogikk og fag/yrkesdidaktikk i de enkelte fag eller yrkesområder. Planen for studiet må vise hvordan disse elementene integreres i et helhetlig studium. Sammen med lov og rammeplan utgjør planen det forpliktende grunnlaget for utdanningsinstitusjonen, lærerne, studentene og praksisinstitusjonene.

For å ivareta rammeplanens prinsipper om yrkesretting, helhet og sammenheng forutsettes det at fag-/yrkesdidaktikere, pedagoger, representanter for praksisfeltet og for studentene samarbeider i planprosessen. Det samme gjelder når planene skal evalueres og videreutvikles.

Planen for studiet skal legge til rette slik at målene i rammeplanen blir konkretisert i forhold til de fag eller det yrket studenten skal utvikle undervisningskompetanse i. Planen må ha en form og et innhold som gjør at den kan være bindeledd mellom studentenes læring og utvikling og det studieopplegget institusjonen tilbyr. Listen nedenfor angir hva institusjonens plan for studiet skal ivareta.

Om studiet

- hva studiet kvalifiserer for
- studiets egenart og profil
- studieorganisering med studiemodell
- vilkår for fritak og innpassing av studier, også de som er tatt i utlandet
- plan for praksisopplæringen
- studentenes medvirkning i utviklingen av studiet
- skikkethetsvurdering - med henvisning til lov og forskrift

Plan(er) for pedagogikk, fag/yrkesdidaktikk

- faglig innhold i pedagogikk og fag- og yrkesdidaktikk, organisering og arbeidsformer, vurdering
- det flerkulturelle og det internasjonale perspektivet
- likestillings- og kjønnsperspektivet
- tilpasset opplæring for alle og særlige hjelpetiltak for de som trenger det

På tvers av fag/fagområder

- opplæringen skal samlet dekke de fem kompetanseområdene jf. kap.1.2 og 2.1
- samiske emner i samsvar med gjeldende læreplaner og mangfoldet i de samiske områdene
- IKT som hjelpemiddel for kommunikasjon og læring i fag
- arbeidsmetoder som fremmer entreprenørskap
- læreren som leder og samarbeidspartner
- samarbeid mellom teori og praksis i lærerutdanningen
- samarbeid mellom allmennfag og yrkesfag i videregående opplæring
- samarbeid med arbeids- og yrkesliv, med foreldre/foresatte og ulike instanser som har ansvar for barn og unges oppvekst og læringsmiljø

FORSKRIFT TIL RAMMEPLAN FOR PRAKTISK-PEDAGOGISK UTDANNING

Fastsatt av Utdannings- og forskningsdepartementet 3. april 2003 med hjemmel i lov av 12. mai 1995 nr. 22 om universiteter og høyskoler § 46 nr. 4.

§ 1 Organisering og innhold

Praktisk- pedagogisk utdanning har et omfang på 60 studiepoeng og består av

pedagogikk	30 studiepoeng
fag- eller yrkesdidaktikk	30 studiepoeng

praksisopplæring som en integrert del

§ 2 Fastsetting av fagplan

Bestemmelser om faglig innhold, praksisopplæring, organisering, arbeidsformer og vurderingsordninger utover det som følger av rammeplanen, fastsettes av institusjonens styre og tas inn i en fagplan.

§ 3 Praksisopplæring

- Utdanningen skal omfatte praksisopplæring i 12 -14 uker som en integrert del av studieenheter.
- Studenten skal få en formell vurdering av praksis uttrykt med karakteren bestått/ikke bestått. Dersom studenten ikke består en praksisperiode, kan samme periode bare gjennomføres en gang til. Institusjonen definerer hva som er en praksisperiode.

§ 4 Skikkethetsvurdering

Høgskolen skal vurdere om en student er skikket for læreryrket, jf. universitets- og høgskoleloven § 42, b og forskrift gitt av departementet.

§ 5 Eksamensbestemmelser

Eksamen organiseres og gjennomføres etter den eksamensforskrift som er fastsatt av institusjonen.

§ 6 Vitnemål

Vitnemålet skal omfatte alle studieenheter som inngår i studiet, og påføres de karakterer som er oppnådd. Det kan gis en karakter i hver studieenhet eller en felles karakter i pedagogikk og fag- eller yrkesdidaktikk.

§ 7 Fritak fra eksamen eller prøve

Eksamen eller prøve som ikke er basert på rammeplan for praktisk-pedagogisk utdanning, kan gi grunnlag for fritak, jf. § 49 i universitets- og høgskoleloven. Utdanning som skal gi grunnlag for fritak i den obligatoriske delen, må i hovedtrekk samsvare med rammeplanen for tilsvarende studieenhet og omfatte praksisopplæring.

§ 8 Ikrafttredelse

Denne forskriften trer i kraft 01.08.03. For studenter som startet studiet før høgsten 2003 gjelder tidligere rammeplan med tilhørende forskrift.